

ПРО ДЕЯКІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ

У статті проаналізовано семантичну конгруентність віршів оригіналу і перекладу ("The Arrow and the Song" Н. Longfellow і "Стрела и песня" Д. Михаловського). Визначено, що глибинна структура зберігає свою смислову стабільність, на відміну від форм поверхневої структури з притаманною їй лексико-граматичною девіацією.

Предметом статті є осмислення семантичної конгруентності та лексико-граматичних девіацій у віршованому просторі перекладу. Матеріалом для аналізу слугують вірш "The Arrow and the Song" Н. Longfellow та його переклад російською мовою "Стрела и песня" Д. Михаловського.

Наявність спільних ментальних концептів уможливило дієвість перекладу з мови оригіналу на мову транслятора. Правильність перекладу зумовлюється при цьому семантичною конгруентністю при факультативній наявності лексичних та граматичних девіацій [1: 385]. Відомо, що модифікації підлягають поверхневі структури вихідних текстів; консистентними, стабільними при цьому залишаються глибинні структури, що є аксіоматичною вимогою до адекватних перекладів із однієї мови на іншу. Гідними уваги в цьому руслі є контрастивні поетичні простори віршів оригіналу та перекладу.

Пор. англ. **THE ARROW AND THE SONG**
H.W. Longfellow

I shot an arrow into the air,
It fell to earth, I knew not where;
For, so swiftly it flew, the sight
Could not follow it in its flight.

I breathed a song into the air,
It fell to earth, I knew not where;
For who has sight so keen and strong,
That it can follow the flight of song?

Long, long afterward, in an oak
I found the arrow, still unbroke;
And the song, from beginning to end,
I found again in the heart of a friend

рос. **СТРЕЛА И ПЕСНЯ**

Д. Михаловский

Стрелу из лука я пустил
Не знал я, где она упала;
Напрасно взор за ней следил,
Она мелькнула и пропала.

На ветер песню бросил я:
Звук замер где-то в отдаленьи...
Куда упала песнь моя
Не мог сказать я в то мгновенье.

Немного лет спустя, потом
Стрела нашлась, в сосне у луга,
Свою же песню целиком
Нашел я в теплом сердце друга
[2: 106-107].

Семантична конгруентність заголовка препарується лексичними еквівалентами мови транслятора. Пропуск артиклів у поверхневій структурі заголовка експлікується лінгвальними чинниками, відсутністю відповідної категорії в російській мові. Пор.: англ. *I shot an arrow into the air* – S –V–O–Adv:: та рос. *Стрелу из лука я пустил* – (O₁O₂SV). У другому рядку транслятора послідовність речень також не еквівалентна оригіналу. Пор.: англ. SVAdv.→SVO та рос. VS →OSV (*It fell to earth I knew not where* → *Не знал я, где она упала*). У першому рядку віршів прозорими є розбіжності англійської та російської мов стосовно статусу прямого та зворотного порядку слів. У другому, третьому рядку зберігаються ключові слова в обох текстах. Пор.: *I knew not where* – *не знал я, где; sight - взор; fell - упала*.

У четвертому рядку тексту-транслятора, на відміну від оригіналу, увага фокусується на головному об'єкті вірша. У цілому топіковий референт зберігається і переклад чотирьох рядків вірша вважаємо адекватним. У наступних рядках (п'ятий - восьмий) референтом у корелюючих віршованих текстах виступає пісня (song). Конгруентність тут спрацює недостатньо, у вірші-трансляторі виявляються значні модифікації у 6 – 8 рядках. Семантичний дизайн не змінюється, чого не можна сказати про поверхневу структуру зазначених рядків. Тематичний аспект у тексті транслятора не порушується; лексична та граматична еквівалентність позначена девіацією. Д. Михаловський відступає від оригіналу. Шостий та восьмий рядки свідчать про авторську суб'єктивну модуляцію. (Пор.: англ. *It fell to earth, I knew not where* → рос. *Звук замер где-то в отдаленьи...* Або: англ. *For who has sight so keen and strong, That it can follow the flight of song?* → рос. *Куда упала песнь моя, Не мог сказать я в то мгновенье*). Дев'ятий рядок транслятора позначений наявністю антонімічного засобу трансформації. Пор.: *Long, long afterward* → рос. *Немного лет спустя*. Гіперболізований образ часу зникає у вірші Д. Михаловського. Девіації набирають сили у фінальній частині тексту. Пор.: англ. *in an oak I found the arrow still still unbroke* → рос. *Стрела нашлась, в сосне у луга*. Останні рядки (9 - 12) в оригіналі та трансляторі носять спільний тематичний характер.

Перекладач Д. Михаловський виступає не тільки реципієнтом оригіналу, але і творцем перекладацького шарму. Омовлення референта думки є індивідуальним з огляду на інструментарій вербалізації ментального образу – пісні, яка уподібнюється стрілі і летить за призначенням до друзів. Гармонія віршів досягається шляхом когнітивного аналізу людського досвіду та його адекватного омовлення в корелюючих текстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гак В.Г. Языковые преобразования – М.: Языки русской культуры, 1998. – 763 с.
2. Американская поэзия в русских переводах XIX – XX века // Составитель: С.Б. Джимбинов. – М.: Радуга, 1983. – 672 с.

Матеріал надійшов до редакції 16.04.2005 р.

Швачко С.А. О некоторых переводческих трансформациях в поэтическом тексте.

В статье рассматривается семантическая конгруэнтность стихов оригинала и транслятора ("The Arrow and the Song" Н. Longfellow и "Стрела и песня" Д. Михаловского). Установлено, что глубинная структура сохраняет свою смысловую стабильность, в отличие от форм поверхностной структуры с присущей ей лексико-грамматической девиацией.

Shvachko S.O. Some translation transformations in the versified text.

The article deals with the semantic congruence of original verses and their translation ("The Arrow and the Song" by H. Longfellow and "Стрела и песня" by D. Mikhailovsky). It argues that inner structures are characterized by semantic stability, in contrast to outer structures which undergo lexico-grammatical deviation.